

White paper

Student engagement

Meer dan alleen een goede relatie

Lectoraat Studiesucces, 6 oktober 2021

**Rutger Kappe
Tim Mazajchik**

Inhoudsopgave

1. Waarom <i>nu</i> inzetten op engagement?	2
2. De opbrengst van meer engagement?	3
3. Is student engagement te meten?	4
4. Is er een blauwdruk voor HO instellingen beschikbaar?	5
5. Hoe starten met SE?	6
6. Meer lezen?	7

1. Waarom *nu* inzetten op student engagement?

Internationaal is er sinds enkele jaren vanuit beleidsmakers in het hoger onderwijs een roep om studenten actiever te betrekken middels co-creatie, als co-producenten en co-(curriculum)ontwikkelaars (Collis & Moonen 2005; McCulloch, 2009). De schattingen lopen uiteen, maar zo'n 40% tot 70% van de studenten is niet optimaal engaged (UKES, 2019; Kappe, 2019). Studenten die niet betrokken zijn (disengaged) besteden minder aandacht aan hun schoolwerk, spreken minder met docenten, klagen over de hoeveelheid studiewerk, bereiden zich minder goed voor en hebben weinig interesse in intellectuele uitdagingen (Trout, 1997). Uiteindelijk kan een lage engagement ook leiden tot studievertraging en uiteindelijk tot studie-uitval en daarmee tot hoge(re) persoonlijke en maatschappelijke kosten doordat uitvallers blijven zitten met een studieschuld, minder gemakkelijk een baan vinden, minder belasting betalen en een lager welzijn ervaren (Washor & Mojkowski, 2014).

Het nadenken en stimuleren van engagement is in een stroomversnelling gekomen door de COVID-19 pandemie. De pandemie heeft namelijk engagement verder onder druk gezet, met name op het gebied van samenwerking, interactie met staf en deelname aan lessen (UKES, 2020). Enkele quotes van studenten uit onze eigen onderzoek naar engagement en welzijn tijdens de COVID-19 pandemie (Adrichem et al., 2021):

"Er wordt niet meegedaan met de lessen, heel veel mensen die zeggen eigenlijk helemaal niks, die geven geen input."

"Studenten bellen in, zetten hun microfoon uit, camera uit en ze gaan op de bank liggen."

"Maar als ik een email niet terugkrijg dan kan ik niet aan het werk en dan is de motivatie ook meteen weg. Dan denk ik: nou dan doe ik het toch niet, ja."

"Maar ja, je bent wel eigenlijk anderhalf uur naar je laptop aan het staren. Ik merk bij mezelf toch wel minder concentratie te hebben tijdens de les. En het is gewoon minder persoonlijk. Je ziet gewoon die leraar niet echt. Je ziet je studiegenoten niet in het echt. Dus ja, dat is wel minder. Dat is wel een nadeel eraan."

"Ik hoor het echt van veel meer studenten, hoor. Dat ze online gewoon, minder tot ontwikkeling komen, minder vertellen, dat lastiger vinden omdat alles online is."

"En nou is alles via zo'n stom schermpje en ik ken haar gewoon niet. En ik vind het heel lastig om daarmee om te gaan dan."

Het goede nieuws is dat het hoger onderwijs zich door de pandemie bewuster is geworden van de mogelijkheden om het online/offline onderwijs opnieuw vorm te geven, samen met studenten (Whelehan, 2020). Het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft, aangezien "studentenwelzijn en sociale binding met de opleiding" als een van de vier belangrijkste pijlers gedefinieerd om de achterstanden door de COVID-19 crisis in te lopen (Ministerie OCW, 2021).

Concepten zoals studentenbetrokkenheid en binding met de opleiding vallen in de literatuur onder de paraplu "student engagement". Deze white paper geeft een overzicht van wat Student Engagement is, wat het kan opleveren, hoe je het meet en hoe instellingen in het hoger onderwijs student engagement kunnen verbeteren. Instellingen in het hoger onderwijs kunnen de inzichten uit deze white paper gebruiken om projecten op te zetten die onderbouwd bijdragen aan hogere Student Engagement.

2. De opbrengst van meer engagement?

Het principe van Student Engagement is eenvoudig; des te meer de student betrokken is bij zijn studie des te groter de kans dat hij actief bij de les (aanwezig) is, goede studieprestaties behaalt, niet uitvalt en de opleiding afmaakt (Finn, 1989). Student engagement kent geen sluitende definitie. Vaak wordt een onderverdeling gemaakt in drie typen engagement (zie figuur 1). Onafhankelijk van de gekozen definitie zijn onderzoekers het eens: Student Engagement wordt in vrijwel alle onderzoeken geassocieerd met positieve leeruitkomsten op academisch, sociaal en emotioneel gebied (Klem & Connell, 2004; Gibbs, 2014).

Figuur 1 - componenten van student engagement

Een eerste opbrengst op **academisch vlak** betreft een betere motivatie om te leren. Betrokkenheid (participatie) verbetert de motivatie bij studenten om te leren op school (Finn, 1989). De gedachte is, dat betrokkenheid het onderwijs relevanter maakt. Onderwijs dat meer aansluit bij wat studenten willen en nodig hebben, heeft meer kans van slagen (Knifsend et al., 2020). Daarnaast zijn in de literatuur aanwijzingen te vinden dat (cognitieve) engagement bij onderwijsontwikkeling bijdraagt aan beter begrijpen van de leerstof en diepgaand leren stimuleert (o.a. Duah & Croft, 2014).

Sociale leeruitkomsten van student engagement ontstaan door de interactie tussen student en medewerkers. Als studenten niet betrokken worden bij oplossingen en niet actief participeren in co-creatie blijft (de organisatie van) het onderwijs voor hen een 'black box'. Wanneer studenten samen met staf en docenten werken aan oplossingen leren zij 'de achterkant' van de organisatie kennen, de mensen, de toewijding van docenten, motieven en beperkingen. Er ontstaat wederzijdse interesse en begrip, ook als bepaalde wensen van studenten geen plek kunnen krijgen in de opleiding (McKinney et al., 2010). Een andere sociale leeruitkomst die we in de praktijk zien is dat betrokken studenten eerder willen fungeren als ambassadeurs van de onderwijsinstelling (bijvoorbeeld als studentmentoren, promo-studenten tijdens open dagen, etc.).

Engagement leidt ook op **emotioneel gebied** tot positieve leeruitkomsten. Co- of extracurriculaire activiteiten bieden studenten de platforms waardoor zij zouden kunnen investeren in betekenisvolle relaties, wat er toe leidt dat zij een hoger welzijn kunnen ervaren en minder vaak uitvallen (Vetter et al., 2019). Ook voelen studenten die betrokken zijn bij activiteiten buiten de klas, zich meer onderdeel van de gemeenschap (Elkins et al., 2011). Daarnaast versterken deze activiteiten positieve relaties met andere studenten (Stuart et al., 2011). Tot slot verhoogt engagement het zelfvertrouwen (Knifsend et al., 2020), wat we momenteel in de praktijk zien bij de buddy's van de Studentsucces Centra. Wanneer inspraak gemeengoed is binnen een opleiding / instellingen, zullen ook studenten die het normaliter lastig vinden om hun mening te geven, daarvan profiteren (Delpish et al., 2010).

3. Is student engagement te meten?

Meetbaarheid

Zoals aangegeven wordt student engagement soms smal, soms breed gedefinieerd wat de vraag over meetbaarheid compliceert. Een docent kan in de klas uiteraard kijken wie er zijn, wie actief deelneemt en wie zich passief opstellen of zijn afgeleid. Als het gaat om de brede operationalisering van engagement dan wordt vaak gebruik gemaakt van vragenlijsten die studenten invullen (self-reports).

Vragenlijsten

De vragenlijstvorm wordt gebruikt omdat het informatie oplevert over de subjectieve perceptie van de studenten over het onderwijs en welke aspecten bijdragen aan hun (dis)engagement. Voorbeelden van dergelijke vragenlijsten zijn NSSE: National Survey of Student Engagement (VS), UKES: UK Engagement Survey, NSE: Nationale Studenten Enquête (onderdeel betrokkenheid & contact), SWM: Studentenwelzijns- en betrokkenheidsmonitor (Inholland).

Learning Analytics

Instellingen in het hoger onderwijs zijn momenteel aan het onderzoeken in hoeverre engagement direct gemeten kan worden met Learning Analytics (LA). Denk bijvoorbeeld aan de registratie van aanwezigheid, de het aantal sociale interacties in een chatgroep, patronen in klikgedrag, het tijdstip van inloggen in de digitale leeromgeving. Veel van de benodigde data is al beschikbaar in verschillende systemen. Toch zijn er nog wel vraagstukken die opgelost moeten worden, met name op het gebied van privacy, ethiek en validiteit (kun je een complex begrip als engagement wel meten met deze data?)

Good practice: meten van (gedragmatig) engagement

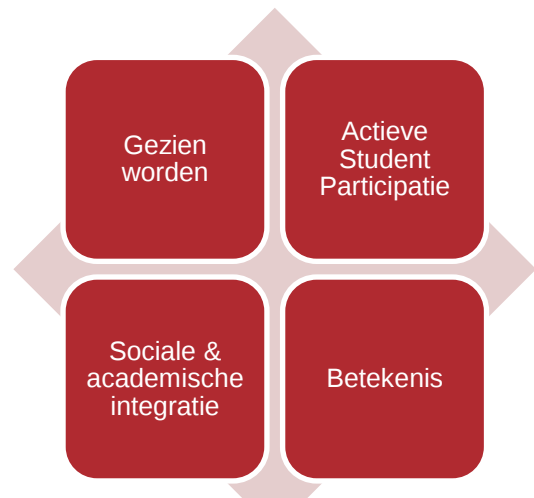
Een andere manier van het meten van Student Engagement is om niet te kijken naar subjectieve perceptie maar naar daadwerkelijk gedrag. Inholland heeft een eigen on-campus wervingsbureau (ASA-talent) dat voor veel hogeschoolactiviteiten studenten werft (medezeggenschapsraden, open dagen, coaching eerstejaars, promotie, administratie, etc.). In samenwerking met ASA-talent brengt het lectoraat Studiesucces momenteel in kaart hoeveel studenten per locatie en opleiding betrokken zijn bij deze co- en extracurriculaire activiteiten. Een interessante bevinding is bijvoorbeeld dat meer dan 70% van de studenten uit de ASA database, vrouw is.

Het voordeel van deze methode is dat daadwerkelijk gedrag wordt gemeten in plaats van perceptie. Daarnaast vraagt deze methode geen inspanning van de studenten en kan de analyse periodiek op identieke wijze herhaald worden om trends te zien. Het nadeel is dat de beschikbare data geen volledig beeld geven van Student Engagement. De activiteiten die ASA-talent bijhoudt zijn bijvoorbeeld alleen de betaalde activiteiten.

4. Is er een blauwdruk voor HO instellingen beschikbaar?

Er is geen blauwdruk voor het vergroten van student engagement (SE) in het HO, temeer instellingen verschillen en daarbinnen hun opleidingen maar ook studentenpopulaties dus ook hun uitdagingen. Wel zijn er een aantal basisbouwstenen waarop instellingen hun eigen aanpak kunnen ontwikkelen.

De vier universele 'engagement sleutels'¹, waarvan bekend is dat die universeel geldend zijn voor studenten onafhankelijk van de context, zijn vier belangrijkste basisbouwstenen en beïnvloedbare drivers SE.

Figuur 2 - vier universele sleutels voor Student Engagement

Zorg dat studenten het gevoel hebben gezien te worden

Student Engagement neemt toe indien de student het gevoel heeft als persoon belangrijk te zijn, ertoe te doen voor de instelling en dat het instituut om hem geeft als persoon (o.a. Terenzini et al., 1994). Ook Tinto (1993) benadrukt het belang van commitment vanuit de organisatie richting studenten en merkt daarbij op dat er geen onderwijsprogramma is dat kan dienen als substituuut van dit commitment: "Programs cannot replace the absence of high quality, caring and concerned faculty and staff."

Bevorder Actieve Student Participatie

Actieve Student Participatie (ASP) impliceert dat de studenten betrokken zijn bij een ervaring - of dat nu het universitaire leven, de commissie-vertegenwoordiging, of deelname aan leeractiviteiten is (Bovill & Bulley, 2011). Diegenen die actief participeren, zullen zich meer met het onderwijs identificeren, en zullen ook geneigd zijn zich actiever in te zetten. Zo kan een zichzelf versterkende cyclus van betrokkenheid, die positieve effecten heeft op de studievoortgang, ontstaan (Finn, 1989).

Bevorder sociale en academische integratie

Voor student engagement is interpersoonlijk contact, samenwerking en vorming van een sociaal en academisch netwerk tussen de student en medestudenten, docenten en staf belangrijk. Astin (1993) en Tinto (1993) maken daarbij onderscheid tussen sociale en academische integratie. Sociale integratie refereert aan de mate waarin de student onderdeel uitmaakt van het sociale netwerk in de school, waar academische integratie verwijst naar het formele en informele contact met docenten en de staf.

Benadruk betekenis

Engagement is waarschijnlijker wanneer studenten betekenis vinden of een doel hebben in hun onderwijservaring; wanneer studenten relevante verbindingen ervaren of leren leggen tussen wat ze in de klas leren en hun (toekomstige professionele) leven (o.a. Ryan & Deci, 2000). Finn (1993) spreekt in dit verband over 'valuing' waarmee hij aangeeft dat studenten moeten ervaren dat het onderwijs, en de opbrengst van dat onderwijs, persoonlijke en praktische waarde voor hen heeft (Finn, 1993).

¹ Het lectoraat Studiesucces heeft vier principes voor studiesucces gedefinieerd (Kappe, 2017). Gezien de relatie tussen engagement en studiesucces hebben we deze vier principes omgevormd tot vier 'engagement sleutels'.

5. Hoe starten met SE?

De uitbraak van de COVID-19 pandemie heeft in het HO een grote transitie naar blended onderwijs in versnelling gebracht. Dat levert tal van uitdagingen op, waarbij het belangrijk is om direct de uitdaging van het vergroten van SE mee te nemen. Immers een van de coronalessen is dat, mede door de korte tijd waarin deze veranderingen zijn doorgevoerd, SE op de achtergrond raakte en we langzaam de motivatie en het welzijn zagen verslechteren. Hieronder geven wij een aantal aanwijzingen om (verder) aan de slag te gaan met SE.

- **Neem SE als focuspunt mee bij de (door)ontwikkeling van blended learning (dus niet erna)**
- **Betrek actief studenten bij het huidige veranderproces in het HO.**
- **Borg actieve betrokkenheid van studenten in beleid van de HO instelling(en) en betrek studenten op allerlei wijzen binnen de instelling (van student voice tot volwaardig medewerker).**
- **Ontwikkel en deel good practices binnen de eigen instelling. Ontwikkel een gedeelde SE taal.**
- **Zie voor meer informatie de referentielijst.**
- **Doe een zelf-assessment Student Engagement middels deze [link](#).**

Toolkit

Om onderwijsinstellingen en -teams te ondersteunen hebben we, als vervolg op deze white paper, een toolkit gemaakt. Deze toolkit bevat een zelf-assessment, best practices en workshops om met behulp van de 'engagement sleutels' tot hogere Student Engagement te komen. Heeft u interesse om (met uw team) de toolkit door te nemen, neem dan contact met ons op via onderstaande button.

Wij nodigen alle onderwijsinstellingen uit om hun ervaringen, voorbeelden en vragen over SE te delen en hun eigen visie op student engagement aan te scherpen. Het lectoraat Studiesucces van Hogeschool Inholland wil graag de verbinding aangaan met anderen om gezamenlijk onze studenten een leerzame en succesvolle studietijd te bezorgen.

6. Meer lezen over het belang van engagement?

- Adrichem, L., Meijer, J., De Jong, M.A., Toonen, S., De Boer, M.R., Woelders, C.S., & Kappe, F.R. (2021). Vier muren en een scherm. Lectoraten Studiesucces en Diversiteitsvraagstukken. Haarlem: Hogeschool Inholland
- Astin, A. W. (1985). *Achieving educational excellence*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Astin, A.W. (1993). *What matters in college?* San Francisco: Jossey-Bass.
- Bovill, C., & Bulley, C. J. (2011). A model of active student participation in curriculum design: Exploring desirability and possibility. In *Improving Student Learning (18) Global theories and local practices: Institutional, disciplinary and cultural variations* (pp. 176-188). The Oxford Centre for Staff and Educational Development.
- Bowden, J. L. H., Tickle, L., & Naumann, K. (2021). The four pillars of tertiary student engagement and success: a holistic measurement approach. *Studies in Higher Education*, 46(6), 1207-1224.
- Bryson, C. (2014). Clarifying the concept of student engagement. In C. Bryson (Ed.), *Understanding and developing student engagement* (pp. 1-22). Abingdon, United Kingdom: Routledge.
- Collis, B., & Moonen, J. C. M. M. (2005). An on-going journey: Technology as a learning workbench.
- Deeley, S. J., & Bovill, C. (2017). Staff student partnership in assessment: enhancing assessment literacy through democratic practices. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 42(3), 463-477.
- Delpish, A., Holmes, A., Knight-McKenna, M., Mihans, R., Darby, A., King, K., & Felten, P. (2010). Equalizing voices: Student-faculty partnership in course design. In C. Werder & M. M. Otis. (Eds.), *Engaging student voices in the study of teaching and learning* (pp. 96-114). Sterling, VA: Stylus.
- Duah, F., & Croft, T. (2014). Faculty-student partnership in advanced undergraduate mathematics course design. *Teaching and Learning Together in Higher Education*, 1(13), 5.
- Elffers, L. (2016). *Kansrijke schoolloopbanen in en op weg naar het hbo*. Hva publicaties: Amsterdam.
- Elkins, D. J., Forrester, S. A., & Noël-Elkins, A. V. (2011). The contribution of campus recreational sports participation to perceived sense of campus community. *Recreational Sports Journal*, 35(1), 24-34.
- Finn, J. D. (1989). Withdrawing from school. *Review of educational research*, 59(2), 117-142.
- Gardner, J.N. (1986). The freshman year experience. *College and University*, 61(4), 261-274.
- Gibbs, G. (2014). Student engagement, the latest buzzword. *Times Higher Education*, 1.
- Kappe, F.R. (2017). *Studiesucces: Verbinden als stap voorwaarts: Een oplossingsrichting op basis van een synthese van literatuur en eigen praktijkonderzoeken*. Haarlem: Hogeschool Inholland.
- Kappe, F.R. (2019, 10 december). *Studiedag Social Work* [Powerpoint-slides]. Lectoraat Studiesucces, Hogeschool Inholland.
- Kappe, F.R. (2021, 15 januari). *Zonder relatie, geen prestatie: over het belang van verbondenheid* [Paperpresentatie]. NRO Symposium Hoger Onderwijs: Nieuwe richtingen na de pandemie? Online. https://www.nro.nl/sites/nro/files/media-files/thema_2_-_rutger_kappe.pdf
- Klem, A. M., & Connell, J. P. (2004). Relationships matter: Linking teacher support to student engagement and achievement. *Journal of school health*, 74(7), 262-273.
- Knuiman, C & Kappe, F.R. (2021). Student engagement: perspectief van medewerkers. *Poster presentatie tijdens ORD dagen 2021*. Utrecht.
- Knifsend, C. A., Green, L. A., & Clifford, K. L. (2020). Extracurricular Participation, Collective Self-Esteem, and Academic Outcomes Among College Students. *Psi Chi Journal of Psychological Research*, 25(4).
- Kuh, G. D. (2001). The National Survey of Student Engagement: Conceptual framework and overview of psychometric properties.
- McCulloch, A. (2009). The student as co-producer: Learning from public administration about the student-university relationship. *Studies in higher education*, 34(2), 171-183.
- McKinney, K. (2010). *Enhancing learning through the scholarship of teaching and learning: The challenges and joys of juggling* (Vol. 139). John Wiley & Sons.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2021, 21 mei). Bijlage 1 bij bestuursakkoord MBO en HO: Keuzelijst met acties. *Convenant | Nationaal Programma Onderwijs*. Geraadpleegd op 28 juli 2021, van mbo-en-ho.
- National Survey of Student Engagement (NSSE). (z.d.). Evidence-Based Improvement in Higher Education. Geraadpleegd op 28 juli 2021, van <https://nsse.indiana.edu/nsse/survey-instruments/engagement-indicators.html>.
- Noel, L. (1985). Increasing student retention: New challenges and potential. In L. Noel & Associates, *Increasing student retention* (pp. 1-27). Jossey-Bass
- Pascarella, E.T. and Terenzini, P.T. 1991. *How a College Affects Students*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Pascarella, E. T. & Terenzini, P. T. (2005). *How college affects students; v. 2: A third decade of research*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Prins, J. (1997). Studie-uitval in het wetenschappelijk onderwijs. Studentkenmerken en opleidingskenmerken als verklaring voor studie-uitval. *Academisch Proefschrift*.
- Ryan, R.M. & Deci, E.L. (2000). Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25, (1), 54-67.
- Severiens, S. (2011). *Studiesucces in de bachelor. Drie onderzoeken naar factoren die studiesucces in de bachelor verklaren. Ministerie OCW Beleidsgerichte studies* 138.
- Stuart, M., Lido, C., Morgan, J., Solomon, L., & May, S. (2011). The impact of engagement with extracurricular activities on the student experience and graduate outcomes for widening participation populations. *Active Learning in Higher Education*, 12(3), 203-215.
- Terenzini, P.T., Rendon, L., Upcraft, L., Millar, S., Allison, K., Gregg, P., & Jalomo, R. (1994). The transition to college: Diverse students, diverse stories. *Research in Higher Education*, 35(1), 57-73.
- Tinto, V. (1993). *Leaving College: Rethinking the Causes and Cures of Student Attrition* (2nd edition ed.). Chicago: The University of Chicago Press.
- Trout, P. A. (1997). Disengaged students and the decline of academic standards. *Academic Questions*, 10(2), 46-56.
- Vetter, M. K., Schreiner, L. A., McIntosh, E. J., & Dugan, J. P. (2019). Leveraging the quantity and quality of co-curricular involvement experiences to promote student thriving. *The Journal of Campus Activities Practice & Scholarship*, 1(1), 39-51.
- Washor, E., & Mojkowski, C. (2014). Student disengagement: It's deeper than you think. *Phi Delta Kappan*, 95(8), 8-10.
- Whelehan, D. F. (2020). Students as Partners: A model to promote student engagement in post-COVID-19 teaching and learning. *All Ireland Journal of Higher Education*, 12(3).